

УДК 338.12.017

Смоленюк Р.П.,
ректор, к.е.н., доцент
ПВНЗ «Хмельницький економічний університет»

ОСНОВНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ, ФУНКЦІОНУВАННЯ І РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ВІДКРИТОГО ТИПУ

Постановка проблеми. Національна економіка – велика, складна господарська система, яка являє собою взаємопов'язані сектори, сфери та галузі. Це сукупність усіх суб'єктів, що поєднані у єдиний організм багатосторонніми економічними зв'язками та інтересами. В національній економіці в нерозривному комплексі виступають виробництво, реалізація, обмін і споживання матеріальних благ, послуг та духовних цінностей.

Як цілісний організм національна економіка характеризується такими ознаками: загальним економічним середовищем, в якому діють господарючі суб'єкти з загальним законодавством, єдиною грошовою одиницею, загальною кредитно-грошовою та фінансовою системами; наявністю тісних економічних зв'язків між господарючими суб'єктами країни, що базуються на розподілі праці; територіальною визначеністю із загальним політичним та економічним центром (державою), який виконує регулюючу та координуючу роль; спільною системою національного захисту, що передбачає наявність свого роду економічних кордонів у вигляді експортно-імпортних податків, квот, тощо.

Найважливішою складовою частиною національної економіки є матеріальне виробництво, у якому створюються необхідні для життя й розвитку суспільства засоби виробництва й предмети споживання. До матеріального виробництва відносяться такі галузі, як промисловість, сільське господарство, будівництво, транспорт, торгівля, зв'язок.

У національній економіці кожен суб'єкт, чи то господарство, фірма, регіон, держава, включаючись до економічного простору, переслідує свій інтерес. Узгодження інтересів зумовлюється об'єктивними економічними законами і знаходить своє втілення в національному інтересі – стабільності зростання національного обсягу виробництва; стабільності рівня цін, враховуючи, що низькі ціни гарні для споживача, але позбавляють стимулу виробника, високі ж, навпаки, стимулюють виробництво, але знижують купівельну спроможність населення; стабільності рівня зайнятості, який досягається у випадку, якщо кожний бажаючий одержати роботу знаходить її; підтримання рівноважного зовнішньоторговельного балансу, що означає на практиці досягнення відносної рівноваги між експортом і імпортом, а також стабільності обмінного курсу національної валюти на валюти інших країн.

Вищезазвані цілі досягаються через застосування певних інструментів макроекономічного регулювання економіки, основними з яких є: фіскальна політика (оперування державним бюджетом через податкову систему і витрати держави); грошово-кредитна політика (контроль за грошовою пропозицією через ставку відсотка, резервну норму та інше); політика регулювання доходів (від вільного встановлення заробітної плати і цін до декретного контролю); зовнішньоекономічна політика (торгівельна політика, регулювання обмінного курсу).

Загальним і кінцевим результатом функціонування національної економіки є приріст національного багатства, обсягів прибутків і потрібних суспільству товарів і послуг, найефективніше використання обмежених людських ресурсів і матеріалів. Всі вищезазвані показники відносяться до відкритої національної економіки, яка характеризується розвитком зовнішньоекономічних зв'язків між країнами. Відкрита економіка — це економічна система, де розвивається спеціалізація виробництва товарів, послуг і здійснюється їх вільний експорт та імпорт.

В сучасних умовах зовнішньоекономічні зв'язки будуються на основі: відкритої економіки; міжнаціональної торгівлі; міжнаціональних фінансів; міжнаціональної економічної інтеграції. Взаємодія однієї країни з іншими країнами світу проявляється через обмін енергією, інформацією, товарами, послугами та іншими продуктами господарської діяльності.

Відкрита економіка, в якій рух товарів виходить за межі національних чи державних кордонів, де в економічну модель залучаються процеси зовнішньої торгівлі й міжнародних фінансових відносин, вимагає належного регулювання..

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми становлення, функціонування і об'єктивного регулювання національної економіки знайшло широку підтримку з сторони багатьох авторитетних українських вчених. Вагомий вклад в розробку окремих аспектів теорії державного регулювання внесли Гальчинський А.С. [1], Геєць В.М. [6], Дідківська Л.І. [3], Дмитриченко Л.І. [5], Кваснюк Б.Е. [7], Михасюк І.Р. [2], Стеченко Д.М. [8], Філіпенко А.С. [9], Чистов С.М. [4], Чухно А.А. [10] та інші. Посилений інтерес до даної проблеми свідчить про її актуальність і практичну значимість для сучасної України.

Об'єктивною необхідністю української сучасності є створення власної високоефективної економіки, і направлені на це зусилля повинні бути піднесені на рівень найвищої загальнонародної мети. Без державного регулювання цю мету реалізувати неможливо.

Постановка завдання. Метою статті є визначення основних аспектів становлення, функціонування і регулювання національної економіки відкритого типу.

Виклад основного матеріалу дослідження. В процесі дослідження встановлено, що сучасну національну економіку характеризують такі групи ознак: національного суверенітету; ресурсо-виробничі; господарсько-організуючі; товарообмінні. Зокрема, національного суверенітету визначають здатність суспільно-господарської системи до самоорганізації, до реалізації себе як суб'єкта міжнародних рівноправних партнерських господарських та інших зв'язків. До них належать: суверенітет і недоторканність території, державного утворення; суверенітет законотворчості і чинності правових актів на державній території; суверенітет національної внутрішньої і зовнішньої політики; суверенітет суспільно-культурної ідеології; суверенітет господарської діяльності.

Ресурсо-виробничі ознаки відображають передусім потенційні можливості виробничої діяльності, структури виробництва, його спеціалізації і охоплюють: людський потенціал; науковий і техніко-технологічний потенціал; природно-ресурсний потенціал. Людський потенціал визначається чисельністю населення працездатного віку, його професійною структурою, кваліфікаційним рівнем, освітою, станом здоров'я тощо; науковий і техніко-технологічний – станом розвитку науки, впровадженням наукових розробок у виробництво, створенням нових видів машин і технологій; природно-ресурсний – географічним розміщенням країни, наявністю природних сировинних ресурсів, рівнем їх освоєння і переробки.

Господарсько-організуючі ознаки є визначальними серед інших груп ознак. Вони виявляються у наявності економічного механізму, що визначає рівень поєднання людського потенціалу з природно-ресурсним і техніко-технологічним потенціалами, який залежить від узгодження приватних, колективних і суспільних інтересів, системи стимулів виробництва і праці тощо. Інфраструктура економічного механізму є така: правова система (закони про власність, підприємництво та ін.); система стимулювання виробництва і праці; фінансово-кредитна система (фінанси держави, підприємств, населення, національна грошова одиниця, система банків (національного і комерційних), податкова система); митна система; система управління і регулювання (макроекономічна, регіональна, мікроекономічна).

Товарообмінні ознаки проявляються через розвинуту систему внутрішніх ринків і спроможність товарів і послуг завойовувати світові ринки.

Ознаки національної економіки є показниками самоорганізації суспільства, зокрема щодо державотворення, економічної системи, економічної і соціальної політики та ін. Структура і динаміка виробництва, товарообмін на внутрішньому і зовнішньому ринках, бюджет країни і доходи населення — головні критерії, за якими оцінюють стан самодостатності національної економіки.

На функціонування та розвиток національної економіки впливають різні фактори. Специфіка національної економіки та особливості її функціонування визначаються не лише внутрішніми, але й зовнішніми факторами. Під зовнішніми факторами прийнято розуміти фактори, що здатні вплинути на функціонування національної економіки, але знаходяться поза контролем держави (економічні, політичні, демографічні, культурні). Під внутрішніми факторами розуміють фактори, що діють всередині країни, обумовлені особливостями її

розвитку та піддаються контролю з боку держави (економіко-географічні, економічні, соціально-демографічні, інфраструктурні, суспільно-політичні, екологічні). Однак слід враховувати, що обидві категорії факторів – зовнішні та внутрішні – взаємопов'язані.

Основа національної економіки складають галузеві й міжгалузеві комплекси, підприємства, організації, домашні господарства, які об'єднані в єдину систему економічними відносинами й виконують певні функції в суспільному розподілі праці щодо вироблення товарів і послуг.

Національна економіка містить такі сфери: матеріальне й нематеріальне виробництво, а також невиробничу сферу. Стрижнем національної економіки є матеріальне виробництво, тому що саме тут створюються необхідні для суспільства засоби виробництва й предмети споживання. У матеріальне виробництво входять: промисловість, сільське господарство, будівництво, транспорт, торгівля, зв'язок, сфера послуг.

Підприємства матеріального виробництва поділяють на дві групи:

- виготовлення засобів виробництва (група «А»);
- виробництво предметів споживання (група «Б»).

До нематеріального виробництва відноситься наука й наукове обслуговування, культура, освіта, охорона здоров'я. До невиробничої сфери — оборона країни, судові й юридичні органи, релігійні й громадські організації.

Структура національної економіки являє собою стійкі кількісні співвідношення між різними її складовими частинами. Розрізняють: відтворювальну, соціальну, галузеву, територіальну структури; інфраструктуру господарства, структуру зовнішньої торгівлі, а також тіньовий сектор економіки.

Згідно з відтворювальною структурою національну економіку поділяють таким чином:

- домашні господарства як основні споживачі національного доходу й постачальники робочої сили;
- підприємства як виробники необхідних для суспільства благ;
- держава, що регулює процеси в суспільстві і управляє ними.

Відповідно до соціальної структури національну економіку поділяють на сектори як сукупності соціально-економічних одиниць, об'єднаних певними соціально-економічними відносинами, за групами підприємств, групами населення, видами праці та власності.

Згідно з галузевою структурою національну економіку поділяють на галузі — якісно однорідні групи господарських одиниць, що виконують у процесі суспільного виробництва однакові за соціально-економічним змістом функції.

Територіальна структура визначається розміщенням продуктивних сил на території країни і означає розподіл національної економіки на економічні регіони.

Інфраструктура національного господарства містить галузі, що обслуговують виробництво. До них відносять: транспорт, енерго-, водо- і газопостачання, зв'язок, біржі, фінансові установи.

Структура зовнішньої торгівлі характеризується співвідношенням різних експортних й імпорتنих товарних груп.

Світовий досвід показує, що при становленні ринкової економіки в структурі країн відбувається ряд змін: зменшується частка державних суб'єктів господарювання; зростає питома вага підприємницьких структур; поширюється сфера послуг.

Національна економіка будь-якої країни спрямована на встановлення оптимальних пропорцій, що забезпечують задоволення суспільних потреб при найменших витратах живої й уречевленої праці, при цьому збільшується частка машинної праці й знижується частка ручної.

Більшості структур національних економік властиві такі стійкі тенденції розвитку:

- зростання технічного рівня виробництва, що виявляється у підвищенні фондоозброєності праці, яке веде до збільшення обсягів виробничих засобів стосовно кількості працюючих;
- випереджальний розвиток електроенергетики, машинобудування, хімічної, приладобудівної, електронної та інших наукомістких галузей;
- збільшення частки невиробничої сфери порівняно з галузями матеріального виробництва;
- прискорений розвиток обробної промисловості порівняно з видобувною;

- розширення участі в міжнародному розподілі праці, що виявляється в більш швидкому збільшенні зовнішньоторговельного обороту стосовно зростання виробництва в країні.

При взаємодії й взаємозв'язках структурних елементів національної економіки створюються умови для безперервного продовження, поновлення й повторення економічних процесів, тобто для їхнього відтворення (простого — повторення виробництва в колишніх масштабах, розширеного — у збільшеному розмірі, звуженого — у скороченому обсязі).

Кожну країну цікавить розширене відтворення, яке може відбуватися як екстенсивним, так й інтенсивним шляхом.

На думку вчених, все суспільне виробництво подвоюється протягом 40 років. Це відбувається на базі науково-технічного прогресу. Наука ж розвивається в цей період в чотири рази швидше. Якщо прийняти кількість усіх учених за всю історію розвитку людства за 100%, то виявляється, що 90% припадає на тих, хто працював в ХХ столітті, а більше 50% усіх наукових розробок, якими сьогодні користуються люди, отримані в 60-х роках того ж століття. Ці цифри свідчать про високу інтенсифікацію суспільного виробництва у цей період.

Результат діяльності національної економіки визначається рядом показників, що об'єднуються в систему національних рахунків (СНР). Така система — це спосіб упорядкування інформації про економічну діяльність господарських суб'єктів. СНР — це комплекс балансових таблиць у формі бухгалтерських рахунків. Засновником такої системи був Ф. Кене (робота «Економічна таблиця»). Подальший розвиток ідеї Ф. Кене одержали в працях К. Маркса, Дж. Кейнса, А. Боуля, Р. Стоуна.

Посилення процесів інтернаціоналізації національних економічних систем розвинених країн, країн Західної Європи обумовило необхідність координації статистичних міжнародних рекомендацій і створення міжнародної системи національного рахівництва.

СНР має всеохоплювальний характер, тому що вона: враховує діяльність всіх учасників виробництва (від державного управління до діяльності найманих робітників); містить показники, які в узагальнюючому вигляді описують всі економічні операції, стадії економічного процесу.

СНР містить рахунки, які стосуються: виробництва, де враховуються витрати й результати, які відносяться до процесу виробництва за певний період часу; утворення доходу, основою якого є рахунок виробництва (тобто попередній рахунок), що відображає формування національного доходу у процесі виробництва; розподілу доходу, який свідчить про величину доходів учасників виробництва; перерозподілу доходу, що відображає перерозподіл державою доходу учасників виробництва за допомогою податків і трансферних платежів; використання доходу, який містить інформацію про витрату доходу учасниками виробництва на кінцеве споживання й заощадження.

До функцій СНР можна віднести такі: сприяння проведенню економічної політики (короткостроковий прогноз у формі зведеної економічної таблиці); допомогу економічному прогнозуванню; оцінювання рівня життя різних прошарків і груп населення порівняно з аналогічними показниками в інших країнах як засіб проведення соціальної політики; забезпечення зв'язку науки й практики.

Основні показники, що характеризують стан національної економіки, згідно з СНР можна поділити на кілька груп.

До першої групи показників що характеризують загальнонаціональний розвиток виробництва, відносять національне багатство, сукупний суспільний продукт (ССП), кінцевий суспільний продукт (КСП), національний дохід (НД), валовий національний продукт (ВНП), валовий внутрішній продукт (ВВП), чистий національний продукт (ЧНП), особистий дохід (ОД).

Національне багатство — це все, що нагромаджено державою за всю історію її існування. Розрізняють потенційне національне багатство (всі природні ресурси) й реальне національне багатство (розвідані й освоєні ресурси, залучені до процесу виробництва).

Вперше національне багатство (суму нагромаджених матеріальних цінностей) було обчислено англійським економістом У. Петті. У 1664 р. Англійський економіст Р. Гіффен розрахував національне багатство на основі відомостей про прибутковий податок, інші економісти визначали його виходячи з багаторічних даних про подароване майно й майно, отримане у спадщину.

ССП — це сума матеріальних благ, вироблених у суспільстві за певний проміжок часу (рік). Вартість ССП складається з матеріальних витрат (МВ), вартості необхідного продукту (НП) і прибуткового продукту (ПП):

$$\text{ССП} = \text{МВ} + \text{НП} + \text{ПП}.$$

За натурально-речовою формою ССП складається з виробництва засобів виробництва й предметів споживання. Такий підхід був притаманним марксистській теорії.

У сучасних умовах у міжнародній практиці для підрахування суспільного продукту враховується як матеріальне, так і нематеріальне виробництво. ВВП – ринкова вартість кінцевого виробництва товарів і послуг в економіці за рік, причому із всіх угод, що реалізуються у суспільстві за рік, потрібно вилучити: всі фінансові угоди (купівля-продаж цінних паперів, трансфертні платежі), угоди щодо перепродажу нових товарів і продажу старих; ВВП – все, що зроблено на території даної держави незалежно від форм власності; ЧНП = ВВП – А (амортизаційні відрахування); НД = ЧНП – ОП (опосередковані податки на бізнес);

ОД (до сплати податків) = НД (внески на соціальне страхування, податки на прибуток підприємств, нерозподілений прибуток підприємств) + трансфертні платежі; ОД* (після сплати податків) = ОД – особисті податки.

До другої групи показників, що характеризують використання виробничих засобів (виробничого капіталу), а також матеріальних і сировинних ресурсів, відносять: виробничі засоби і їх структуру; коефіцієнти відновлення й вибуття виробничих засобів; фондівдачу (капіталовіддачу), фондомісткість (капіталомісткість). Тут, з одного боку, наявність виробничих засобів (виробничого капіталу) і матеріальних ресурсів визначають економічний потенціал країни, її економічні можливості, а з іншого боку, рівень використання ресурсів свідчить про ступінь реалізації наявних можливостей.

Третя група показників відображає трудові витрати й рівень зайнятості робочої сили у сферах виробництва. На основі аналізу показників цієї групи держава має можливість стимулювати розвиток трудомістких галузей у тих районах, де є надлишок робочої сили, матеріаломістких – у районах з багатими матеріальними ресурсами, застосовувати при наявному дефіциті робочої сили відповідні заходи щодо зниження рівня безробіття.

Четверта група показників дозволяє визначати фінансові можливості країни, формувати й використовувати грошові доходи, аналізувати вплив інфляції на рівень зарплати, цін, процентних ставок.

Зростання або зниження цін обчислюють шляхом визначення їхнього загального рівня за допомогою індексу цін, що розраховують як відношення споживчого кошика поточного року до споживчого кошика базового року.

Стан національної економіки аналізують за допомогою набору макроекономічних показників, які часто називають макроекономічними індикаторами. Більшість з них беруть із СНР. Ці індикатори можна поділити на такі групи:

— перша група — це провідні індикатори: а) динаміка ВВП, тобто агреговане зростання (скорочення) сфери матеріального виробництва (промисловість, сільське господарство, будівництво й сфера послуг (торгівля й транспорт)); б) макроекономічні індикатори — безробіття, динаміка інвестицій, які тісно пов'язані з динамікою ВВП. Швидке або повільне збільшення ВВП супроводжується відповідним змінням доходів населення;

— друга група — це фінансові індикатори, які відображають стан справ у фінансовому секторі, а саме: рівень інфляції, розміри дефіциту бюджету, розміри й динаміка грошової маси, індекси фондового ринку, дисконтна ставка;

— третя група — це зовнішньоекономічні індикатори: сальдо зовнішньої торгівлі, сальдо платіжного балансу, обмінний курс національної валюти.

Відкритість господарських систем країн – об'єктивний економічний процес виникнення та розвитку зв'язків між національними господарствами різних країн, що охоплює всі сторони суспільного відтворення. Відкритість економіки супроводжується розвитком зовнішньоекономічних зв'язків між країнами. Взаємодія однієї країни з іншими країнами світу проявляється через обмін енергією, інформацією, товарами, послугами та іншими продуктами господарської діяльності. В сучасних умовах зовнішньоекономічні зв'язки будуються на основі: відкритої економіки; міжнародної торгівлі; міжнародних фінансів; міжнародної економічної інтеграції.

Відкритою називають таку економіку, в якій рух товарів виходить за межі національних чи державних кордонів, тобто в економічну модель залучаються процеси зовнішньої торгівлі й міжнародних фінансових відносин. Світові ринки мають надзвичайно велике значення для національних економік, які в більшості країн світу є відкритими. Для них характерні експорт (E) та імпорт (I) частини вироблених товарів. Відкриті економіки отримують і надають кредити на світових фінансових ринках. Тобто, відкрита економіка — це економічна система, де розвивається спеціалізація виробництва товарів і послуг, в яких країна досягає найбільших успіхів, і здійснюються їхні вільний експорт та імпорт.

У тотожності національних рахунків позначено три напрями: — споживання домашніх господарств (C), споживання держави (B) і капітальні вкладення (K).

Формула розподілу продукту у відкритій економіці:

$$B = C + B + K + (E - I),$$

де E - експорт товарів і послуг, вироблених у країні;

B - загальний обсяг виробленого національного продукту.

Для більшості відкритих економік характерні такі ознаки: широкий спектр товарів зарубіжного виробництва на споживчому ринку; розвинутий валютний ринок, тобто вільний обмін (купівля-продаж) національної та зарубіжної валюти; вільний рух капіталів, праці, ресурсів, товарів між країнами.

У сучасних умовах жодна національна економічна система не може бути закрита, тобто не може не вступати у відносини торгівлі та різноманітного обміну з іншими країнами. Розвинуті країни світу досягли свого рівня завдяки політиці "відкритих дверей" для капіталу і товарів. Це забезпечує спеціалізацію виробництва товарів і послуг, в яких країна може мати найкращі результати, та їх вільні експорт - імпорт.

Розвиток відкритої економіки супроводжується інтернаціоналізацією суспільного способу виробництва в кожній країні, яка відкрила свої кордони для чужоземних капіталу, праці і товарів. Інтернаціоналізація капіталу — це процес взаємопереплетіння і об'єднання різних форм національного та міжнародного капіталів. Основними формами сучасного капіталу є: особистий (сімейний), колективний, державний, муніципальний, кооперативний. Кожна з цих форм може існувати у вигляді промислового, банківського, позичкового, торговельного капіталів. Отже, міжнародний капітал може бути в різних комбінаціях: приватних форм капіталу двох і більше країн; колективних форм капіталу двох і більше країн; особистих форм капіталу однієї країни з державними формами капіталу інших країн; колективних форм капіталу однієї країни з державним капіталом інших країн тощо.

Взаємопроникнення і об'єднання капіталів різних країн веде до виникнення і розвитку якісно нової форми власності — інтеграційної власності. Суспільною формою інтеграційної власності є відносини між промисловцями, підприємцями, банкірами, торговцями країн, капітали яких об'єднуються чи зливаються. Найрозвиненішою формою таких об'єднань є Європейський Союз (ЄС). Його речовим змістом є: активи транснаціональних корпорацій і транснаціональних банків країн ЄС, які зосередили свою діяльність у цьому регіоні світової економіки; активи акціонерних підприємств змішаного типу, в яких держава і монополії, у тому числі олігополії окремих країн, мають певну частку; акумульовані наднаціональними органами кошти, що згодом спрямовуються на здійснення спільної аграрної, регіональної, соціальної, структурної політики та ін.

Поглиблення економічної інтеграції, зокрема проведення спільної структурної, податкової, валютної, амортизаційної політики, введення єдиної міжнародної валюти — усе це є розвинуті форми функціонування національних економік відкритого типу.

У процесі розрахунку національного продукту для відкритої економіки через співвідношення експорту та імпорту мають значення такі макроекономічні особливості:

- потік товарів і послуг через національні кордони тісно пов'язаний з потоком капіталу для фінансування нагромадження, про що свідчать тотожності національних рахунків;
- особливості потоків товарів і капіталів залежать від того, кредитором чи позичальником є країна на світовому ринку, а також від того, наскільки її політика і політика інших держав позначається на особливостях та обсязі цих потоків;
- особливості потоків залежать від цін, за якими країна торгує на світовому ринку, від курсу, за яким її валюта обмінюється на валюти інших держав.

Вироблену у відкритій економіці продукцію можна розподілити на частини, урахувавши вивезення певної її кількості за кордон (експорт): споживання вітчизняних товарів і послуг; споживання державою вітчизняних товарів і послуг; капітальні вкладення на виробництво вітчизняних товарів і послуг; експорт товарів і послуг, вироблених у країні; загальний обсяг виробленого національного продукту.

Висновки з даного дослідження. На підставі проведених досліджень можна зробити такі висновки:

Основа національної економіки складають галузеві й міжгалузеві комплекси, підприємства, організації, домашні господарства, які об'єднані в єдину систему економічними відносинами й виконують певні функції в суспільному розподілі праці щодо вироблення товарів і послуг.

Відкритою називають таку економіку, в якій рух товарів виходить за межі національних чи державних кордонів, тобто в економічну модель залучаються процеси зовнішньої торгівлі й міжнародних фінансових відносин.

Правовою основою регулювання національної економіки відкритого типу є конституція країни, підконституційні закони та інші нормативні акти. Вони визначають взаємовідносини виробників з виробниками, банками, фінансовими установами, продавців і покупців, розподіл національного продукту і його споживання, охорону довкілля.

Завданням економічного регулювання є досягти зниження витрат виробництва на всіх рівнях організації національної економічної системи та стабільних темпів зростання виробництва валового внутрішнього (чистого) продукту як основи добробуту народу.

Бібліографічний список

1. Гальчинський А.С. Суперечності реформ: у контексті цивілізаційного процесу. – К. : Українські пропілеї, 2001. – 320 с.
2. Державне регулювання економіки : підручник. / За редакцією проф. І.Р. Михасюка, 2-ге вид., виправлене і доповнене – Львівський національний університет ім. І.Франка. – К. : Атіка, Ельга-Н, 2000. – 592 с.
3. Дідківська Л.І. Державне регулювання економіки : навчальний посібник / Л.І. Дідківська, Л.С. Головка. – К. Знання-Прес, 2000. – 209 с.
4. Державне регулювання економіки : навчальний посібник / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін. – К. : КНЕУ, 2000. – 316 с.
5. Дмитриченко Л.И. Государственное регулирование экономики: методология и теория : монография / Л.И. Дмитриченко. – Донецк: Издательство "УкрНТЭК", 2001. – 329 с.
6. Інноваційна стратегія українських реформ / Гальчинський А.С., Геєць В.М., Кінах А.К., Семиноженко В.П. – К. : Знання України, 2002. – 336 с.
7. Кваснюк Б.Е. Сучасна парадигма державного регулювання економіки / Держава та економічне зростання (Концепція державного регулювання відтворювальних процесів в економіці України) / За ред. Б.Е. Кваснюка. – К. : Ін-т економ. прогноз., 2001. – 63 с.
8. Стеченко Д.М. Державне регулювання економіки : навчальний посібник / Д.М. Стеченко. – К. : МАУП, 2000. – 176 с.
9. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть / А.С. Філіпенко, В.С. Будкін, А.С. Гальчинський, В.М. Геєць, М.А. Дудченко. – К. : Либідь, 2002. – 470 с.
10. Чухно А.А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України / А.А. Чухно. – К. : Видавництво "Логос", 2003. – 631 с.

References

1. Halchynskiy, A.S. (2001), *Superechnosti reform: u konteksti tsyvilizatsiinoho protsesu* [Contradictions of reform: in the context of the civilizing process], Ukrainski propilei, Kyiv, Ukraine, 320 p.
2. Mykhasiuk, I.R. (2000), *Derzhavne rehulivannia ekonomiky* [Government regulation of economy], textbook, Atika, Elha-N, Kyiv, Ukraine, 592 p.
3. Didkivska, L.I. and Holovko, L.S. (2000), *Derzhavne rehulivannia ekonomiky* [Government regulation of economy], tutorial, Znannia-Pres, Kyiv, Ukraine, 209 p.

4. Chystov, S.M., Nykyforov A.Ye., Kutsenko T.F. etc. (2000), *Derzhavne rehulivannia ekonomiky* [Government regulation of economy], tutorial, KNEU, Kyiv, Ukraine, 316 p.

5. Dmitrichenko, L.I. (2001), *Gosudarstvennoye regulirovaniye ekonomiki: metodologiya i teoriya* [State regulation of the economy: theory and methodology], monograph, Izdatel'stvo "UkrNTEK", Donetsk, Ukraine, 329 p.

6. Halchynskiy, A.S., Heiets, V.M., Kinakh, A.K. and Semynozhenko, V.P. (2002), *Innovatsiina stratehiia ukrainskykh reform* [The innovative strategy Ukrainian of reforms], Znannia Ukrainy, Kyiv, Ukraine, 336 p.

7. Kvasniuk, B.E. (2001), *Suchasna paradyhma derzhavnoho rehulivannia ekonomiky / Derzhava ta ekonomichne zrostantia* [Contemporary paradigm of government regulation of the economy / State and the economic growth], In-t ekonom. prohnovuv., Kyiv, Ukraine, 63 p.

8. Stechenko, D.M. (2000), *Derzhavne rehulivannia ekonomiky* [Government regulation of economy], tutorial, MAUP, Kyiv, Ukraine, 176 p.

9. Filipenko, A.S., Budkin, V.S., Halchynskiy, A.S., Heiets, V.M. and Dudchenko M.A. (2002), *Ukraina i svitove hospodarstvo: vzaiemodiia na mezhi tysiacholit* [Ukraine and world economy: the interaction on the verge of millennia], Lybid, Kyiv, Ukraine, 470 p.

10. Chukhno, A.A. (2003), *Postindustrialna ekonomika: teoriia, praktyka ta yikh znachennia dlia Ukrainy* [Post-industrial economy: theory, practice and their significance for Ukraine], Vydavnytstvo "Lohos", Kyiv, Ukraine, 631 p.

Смоленюк Р.П. ОСНОВНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ, ФУНКЦІОНУВАННЯ І РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ВІДКРИТОГО ТИПУ

Мета. Визначення основних аспектів становлення, функціонування і регулювання національної економіки відкритого типу.

Методика дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем становлення, функціонування і регулювання національної економіки відкритого типу. В процесі дослідження використано наступні підходи і методи: системний підхід – для визначення взаємодії й взаємозв'язків структурних елементів національної економіки; обґрунтування сутності відкритої національної та визначення напрямів руху товарів; методи аналізу і синтезу – для виявлення головних критеріїв оцінки стану самодостатності національної економіки та факторів специфіки її функціонування; методи класифікації – для визначення груп показників системи національних рахунків, які характеризують стан національної економіки; логічний та історичний підходи – для визначення зв'язку між плановою і ринковою економікою і їх особливостей.

Результати дослідження. Згруповані і охарактеризовані ознаки сучасної національної економіки. Визначені складові структурні елементи національної економіки та виявлені фактори, які впливають на її функціонування та розвиток. Охарактеризована система національних рахунків, що використовується при визначенні результат діяльності та стану національної економіки. Обґрунтовано сутність відкритої національної економіки та методіку розподілу її сукупного продукту.

Наукова новизна. Застосовано комплексний підхід до визначення складових структурних елементів національної економіки та виявлення факторів, які впливають на її функціонування та розвиток.

Практична цінність. Отримані результати дослідження сприяють проведенню об'єктивної аналітичної оцінки стану і результатів функціонування національної економіки.

Ключові слова: відкрита національна економіка, становлення, функціонування, регулювання, структурні елементи, фактори розвитку.

Smolenyuk R.P. THE MAIN ASPECTS OF ESTABLISHMENT, FUNCTIONING AND REGULATION OF THE NATIONAL ECONOMY OF THE OPEN TYPE.

Purpose. The aim of the article is determination of the main aspects of the formation, functioning and regulation of the national economy of the open type.

Methodology of research. Theoretical and methodological basis of the research is domestic and foreign scholars' works on problems of development, functioning and regulation of the national

economy of the open type. In the article we used the following approaches and methods: a systems approach – to determine the interactions and interrelationships of the structural elements of the national economy; substantiation the essence of the open national economy and identify the movement of goods; methods of analysis and synthesis – to detect the main criteria for assessment of the sufficiency of the national economy and the specific factors of its functioning; methods of classification – to identify groups of parameters of the national accounts system that describe the state of the national economy; logical and historical approaches – to determine the relation between planned and market economies and their features.

Findings. The features of modern national economy have been grouped and described. The constituent structural elements of the national economy have been defined and the factors that influence on its operation and development have been identified. The system of national accounts that is used in determining the results of operations and condition of the national economy has been described. The essence of the open national economy and technique of distribution of its total product has been substantiated.

Originality. The complex approach to defining the constituent structural elements of national economy has been applied and identification of factors that affect on its functioning and development.

Practical value. The obtained results of the research contribute to the objective analytical evaluation of the state and results of the national economy.

Key words: open national economy, establishment, functioning, regulation, structural elements, development factors.

Смоленюк Р.П. ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ СТАНОВЛЕНИЯ, ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ И РЕГУЛИРОВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ ОТКРЫТОГО ТИПА

Цель. Определение основных аспектов становления, функционирования и регулирования национальной экономики открытого типа.

Методика исследования. Теоретической и методологической основой исследования являются труды отечественных и зарубежных ученых по проблемам становления, функционирования и регулирования национальной экономики открытого типа. В процессе исследования использованы следующие подходы и методы: системный подход - для определения взаимодействия и взаимосвязей структурных элементов национальной экономики; обоснование сущности открытой национальной и определение направлений движения товаров; методы анализа и синтеза - для выявления главных критериев оценки состояния самодостаточности национальной экономики и факторов специфики ее функционирования; методы классификации - для определения групп показателей системы национальных счетов, которые характеризуют состояние национальной экономики; логический и исторический подходы - для определения связи между плановой и рыночной экономикой и их особенностей.

Результаты исследования. Сгруппированы и охарактеризованы признаки современной национальной экономики. Определены составляющие структурные элементы национальной экономики и выявлены факторы, влияющие на ее функционирование и развитие. Охарактеризована система национальных счетов, используемый при определении результат деятельности и состояния национальной экономики. Обосновано сущность открытой национальной экономики и методику распределения ее совокупного продукта.

Научная новизна. Применен комплексный подход к определению составляющих структурных элементов национальной экономики и выявление факторов, влияющих на ее функционирование и развитие.

Практическая ценность. Полученные результаты исследования способствуют проведению объективной аналитической оценки состояния и результатов функционирования национальной экономики.

Ключевые слова: открытая национальная экономика, становления, функционирования, регулирования, структурные элементы, факторы развития.